

УДК 37.091.33: 373.3:82:908

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-5\(63\)-604-615](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-5(63)-604-615)

Голубовська Ірина Владиславівна кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0002-0875-8487>

Підгурська Валентина Юріївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0002-9882-6390>

ЛІТЕРАТУРНЕ КРАЄЗНАВСТВО У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті розкрито значення літературного краєзнавства для фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті компетентнісного підходу та ідей Нової української школи. Доведено, що інтеграція літературно-краєзнавчого матеріалу в зміст професійної освіти забезпечує формування цілісної системи знань, умінь і ціннісних орієнтацій здобувачів, сприяє їх професійному становленню, розвитку національної свідомості та громадянської відповідальності.

Мета статті полягає у визначенні місця літературного краєзнавства в системі фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, з'ясуванні його ролі у формуванні професійної компетентності, національної свідомості та готовності до використання краєзнавчого матеріалу в освітньому процесі початкової школи. Акцентовано увагу на необхідності науково обґрунтованого добору змісту літературно-краєзнавчого матеріалу з урахуванням регіонального компонента, а також на формуванні готовності студентів до його методично доцільного використання.

Підкреслено, що опрацювання творів письменників-земляків, залучення до фольклорно-літературної спадщини та історико-культурного контексту регіону сприяє поглибленню теоретичних знань, розвитку загальної культури, мовленнєвої компетентності й морально-етичних якостей майбутніх педагогів. Наголошено на важливості поєднання аудиторної, практичної та позааудиторної діяльності, зокрема організації екскурсій, відвідування культурних установ, проведення зустрічей із сучасними митцями, що забезпечують особистісне осмислення культурного досвіду.

З'ясовано, що систематичне використання літературного краєзнавства у професійній підготовці майбутніх учителів підвищує ефективність освітнього

ISSN 2786-4952 Online

процесу, сприяє вихованню національно свідомої, культурно розвиненої особистості учня та потребує подальшого науково-методичного забезпечення.

Ключові слова: літературне краєзнавство; фахова підготовка; майбутні вчителі початкових класів; професійна компетентність; освітній процес.

Holubovska Iryna Vladyslavivna Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Primary Education and Culture of Professional Language, Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0002-0875-8487>

Pidhurska Valentyna Yuriivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Primary Education and Culture of Professional Language, Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0002-9882-6390>

LOCAL LITERARY HISTORY AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF PRIMARY TEACHERS

Abstract.. The article highlights the significance of literary local history in the professional training of primary school teachers within the framework of a competency-based approach and the principles of the New Ukrainian School. It demonstrates that incorporating literary and local history content into teacher education fosters a comprehensive system of knowledge, skills, and values, supports professional growth, and promotes the development of national identity and civic responsibility.

The aim of the study is to define the role of local literary history in the professional training of prospective primary teachers, as well as to clarify its contribution to shaping professional competence, national awareness, and the ability to effectively apply local history materials in primary education. Particular attention is given to the need for a well-grounded selection of literary and local content that reflects regional characteristics, along with preparing students to use such materials appropriately in their teaching practice.

The article also emphasizes that engaging with works by local authors, as well as exploring the region's folklore, literary heritage, and historical-cultural background, enhances theoretical understanding, general cultural development, communication skills, and ethical values in future teachers. It underlines the importance of integrating classroom learning with practical and extracurricular activities, such as excursions, visits to cultural institutions, and meetings with contemporary artists, which enable a deeper personal engagement with cultural heritage.

The findings suggest that consistent use of local literary history in teacher training improves educational outcomes, fosters the development of culturally aware and nationally conscious individuals, and calls for continued scholarly and methodological support.

Keywords: local literary history; professional training; future primary school teachers; professional competence; educational process.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вищої педагогічної освіти, зорієнтований на реалізацію компетентнісного підходу та ідей Нової української школи, актуалізує потребу в якісній підготовці майбутніх учителів початкових класів, здатних забезпечувати формування в учнів цілісної системи знань, умінь і цінностей. У цьому контексті зростає роль літературного краєзнавства, що інтегрує в собі методичні, мовно-літературні, культурологічні та громадянські аспекти фахової підготовки бакалаврів початкової освіти; сприяє усвідомленню ними ролі художнього слова; розвиває готовність до використання краєзнавчого матеріалу в освітньому процесі НУШ; поглиблює національну свідомість і ціннісні орієнтації. Особливої уваги потребує проблема науково обґрунтованого відбору змісту літературно-краєзнавчого матеріалу з урахуванням регіонального компонента, а також формування готовності здобувачів вищої освіти до його доцільної інтеграції в освітній процес початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади розвитку та функціонування літературно-краєзнавчої галузі досліджували Т. Бондаренко, В. Вітюк, О. Данилюк, В. Єршов, Н. Козоріз, В. Крупка, А. Лисенко, Г. Мокрицький, Є. Пасічник, Я. Поліщук, Н. Попович, С. Пультер, Г. Райбедюк, В. Самелюк, Б. Степанишин та ін. На необхідності систематичного використання елементів літературного краєзнавства в освітньому процесі наголошували Л. Башманівська, Г. Білавич, І. Волинець, Н. Волошина, Я. Голобородько, М. Горда, І. Іванова, В. Забарний, О. Кондур, Г. Корицька, В. Неділько, О. Неживий, Л. Прокопів, Л. Расевич, В. Романько, Г. Самойленко, О. Слижук, А. Фасоля, О. Фесенко, В. Шульженко, В. Шуляр, Н. Яценко тощо.

Так, В. Шуляр у праці «Теоретико-методичні засади уроків літератури рідного краю» тлумачить літературне краєзнавство як специфічну галузь науки про літературу, предметом якої є вивчення фольклорної спадщини та літературних творів, художніх образів, нав'язаних природою, історичними подіями, традиціями, звичаями, побутом і людьми краю [10]. Науковець наголошує на тому, що в умовах глобалізації, загрози самознищення людства й переходу до інформаційного суспільства зростає роль особистості, здатної зберігати національну ідентичність і бути конкурентоспроможною. Це зумовлює потребу оновлення підходів до викладання літературного краєзнавства. Вивчення культурної спадщини рідного краю сприяє саморозвитку учнів, подоланню комплексу меншовартості, формуванню ціннісних орієнтирів через приклади видатних земляків [1].

Л. Расевич у статті «Літературне краєзнавство в естетико-ціннісній парадигмі епохи глобалізації» наполягає на важливості збереження ідентичності краєзнавчого культурного виміру, що наразі перебуває під загрозою знецінення

або обмеження увагою під впливом світоглядно-ціннісних аберацій епохи глобалізації [2, С. 211]. Дослідниця зазначає: краєзнавчий аспект у своїй основі має глибинну орієнтацію на те архетипне, що знаменувала собою та чи та місцевість, починаючи ще з фольклорної спадщини, яка водночас стала підґрунтям для розвитку індивідуально-авторської творчості в окремо взятому культурно-історичному регіоні [2, С. 213].

А. Лисенко в авторефераті дисертаційного дослідження «Методика використання літературного краєзнавства в системі підвищення кваліфікації вчителів-словесників» визначає концептуальні засади та критерії добору змісту літературного краєзнавства, а також презентує систему методів і прийомів його викладання з опорою на сучасні інноваційні педагогічні технології. На думку науковиці, вивчення літератури рідного краю сприяє осмисленню історії рідного краю, його духовного життя, національних традицій, формуванню національної свідомості, патріотизму і є могутнім виховним засобом, що стимулює самовдосконалення й саморозвиток особистості учнів, для яких приклад вихідця з рідного краю слугує дієвою моральною школою [3, С. 3].

В. Перевознюк у статті «Вивчення літератури рідного краю на засадах педагогіки місця» наголошує на тому, що ознайомлення із творами письменників-земляків формує емоційно-ціннісне ставлення до малої батьківщини, усвідомлення і сприйняття сили й енергетики поетичного та прозового слова, прагнення наслідувати своїх відомих земляків [4, С. 56]. Дослідниця переконана в ефективності застосування засад педагогіки місця у процесі вивчення літератури рідного краю.

Т. Суржук, Л. Бісовецька, Т. Костолович у праці «Літературне краєзнавство Рівненщини в контексті відродження духовних цінностей в умовах сучасного освітнього процесу» вбачають провідну ідею вивчення літературного краєзнавства в духовному розвитку здобувача освіти, в розширенні його світогляду, в підвищенні рівня загальної культури та у формуванні естетичних смаків. Це досягається через опанування знань про літературу рідного краю як важливу й невід'ємну складову загальноукраїнського культурного простору [5, С. 8].

Л. Овдійчук у статті «Літературне краєзнавство у фаховій підготовці майбутніх учителів української мови та літератури: інтеграційний аспект» розкриває особливості інтеграційного вивчення літературного краєзнавства у процесі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури, визначає принципи, методи та засоби інтеграції у процесі вивчення авторського курсу «Літературне краєзнавство» [6, С. 91].

Мета статті – визначити місце літературного краєзнавства у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів; його роль у формуванні професійної компетентності, національної свідомості та готовності до використання літературно-краєзнавчого матеріалу в освітньому процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з Енциклопедією сучасної України, літературне краєзнавство займається вивченням літературного процесу в певному регіоні, місцевості (краї, області, районі, місті, селі). Предметом дослідження цієї інтегрованої галузі є діяльність місцевих літературних об'єднань і гуртків, а також перебування на території українських і зарубіжних митців слова. Крім того, літературні краєзнавці аналізують, яким чином конкретний регіон відображено в художніх творах і мемуаристиці [7].

У системі вищої освіти літературне краєзнавство може стати засобом формування естетичної культури бакалавра в царині початкової освіти, його здатності розкривати учням художню цінність тексту, навчати їх сприймати образність і виражальні можливості мови. Це забезпечує підготовку педагогів до формування в здобувачів естетичних смаків і художнього світогляду через ознайомлення з регіональним і загальнонаціональним культурним надбанням.

У процесі професійної підготовки майбутні вчителі початкових класів мають усвідомити потенціал літературно-краєзнавчого матеріалу як ефективного засобу навчання й виховання. Опановуючи твори письменників-земляків, студенти долучаються до історико-документальних джерел і фольклорно-літературної спадщини українського народу, що сприяє поглибленню їхньої національної свідомості, утвердженню громадянської позиції та формуванню патріотичних почуттів. Читаючи й аналізуючи кращі твори літераторів-краян, бакалаври також засвоюють етичні сенси, закладені в їх текстах; осмислюють вчинки персонажів; виховують у собі моральні чесноти; поглиблюють навички літературознавчого аналізу; підвищують рівень мовленнєвої компетентності. Г. Захарова підкреслює, що вивчення літературного краєзнавства є вимогою часу, адже здатність випускника діяти в інформаційному суспільстві й відповідально визначати власне й суспільне майбутнє впливає на розвиток української нації та суспільства в цілому [8, С. 25].

Упровадження літературно-краєзнавчого компонента в підготовку вчителів виконує важливу дидактичну функцію, адже таким чином у студентів формуються вміння підвищувати навчальну мотивацію учнів, добирати змістовий матеріал відповідно до їхніх пізнавальних інтересів, забезпечувати усвідомлене засвоєння знань і організовувати різні форми навчальної та самостійної діяльності. Крім того, це поглиблює розуміння бакалаврами принципу зв'язку навчання з життям і ролі регіонального компонента в освітньому процесі. Тож підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання літературного краєзнавства забезпечує їхню готовність до реалізації навчальної, розвивальної й виховної функцій освіти, сприяє формуванню професійної компетентності, здатності виховувати свідомого громадянина.

Оскільки літературне краєзнавство виникло як міждисциплінарна галузь на перетині крає- і літературознавчих студій, то й дослідницька робота в його межах охоплює не лише ознайомлення з творчістю письменників-краян, а й

осмислення історико-культурних та природно-географічних особливостей конкретного регіону. Завдяки такому комплексному підходу у свідомості здобувачів освіти органічно поєднується любов до Вітчизни із щирою прив'язаністю до своєї малої батьківщини. Дослідження краєзнавчих зв'язків літераторів здійснюється на основі вивчення їхніх життєвих обставин та ідейно-тематичної специфіки творчого набутку; виявлення в художніх текстах певних подій, героїв, у зображенні яких письменник спирався на місцеві історії чи реальних прототипів; визначення авторських прийомів відтворення регіонального діалекту, своєрідного побуту, природного середовища й загального колориту.

Літературне краєзнавство у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів постає як важливий складник освітнього процесу, що поєднує знання про літературу рідного краю та навички літературного аналізу твору.

У процесі опанування літературного краєзнавства бакалаври початкової освіти мають не лише засвоїти теоретичні знання, а й навчитися інтегрувати їх у практику навчання, зокрема під час проведення уроків літературного читання та формування читацької компетентності учнів шляхом систематичного ознайомлення з літературою рідного краю. З цією метою вони повинні: поглибити знання про літературу рідного краю, творчість письменників-земляків і місцеву фольклорну спадщину; сформувати практичні вміння та навички добору, адаптації й опрацювання текстів, організації уроків і позакласних заходів.

Бакалаври ОП «Початкова освіта» Житомирського державного університету імені Івана Франка вивчають ОК «Дитяча література з основами культури і техніки мовлення» та «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі (українська мова та література)».

Тематика занять із цих освітніх компонентів передбачає інтеграцію краєзнавчого матеріалу; ознайомлення студентів із творчістю письменників рідного краю, аналіз локального культурного контексту тощо.

На нашу думку, такий підхід сприяє розвитку аналітичного мислення, формуванню ціннісного ставлення до національної культурної спадщини, патріотичному вихованню, а також посилює практичне спрямування їх фахової підготовки.

Науковці О. Кондур і Л. Прокопів пропонують для інтеграції краєзнавчого матеріалу в освітній процес підготовки майбутніх учителів початкових класів такі форми роботи: лекції-проблеми з історії та теорії літературного краєзнавства, методики уроків літератури рідного краю, семінари, практичні заняття з аналізу творів місцевих авторів, моделювання фрагментів уроків і позакласних заходів, індивідуальні та групові навчальні проєкти, навчальні й виробничі практики. Важливе місце посідає і науково-дослідницька діяльність студентів (участь у студентських конференціях, підготовка публікацій, літературно-краєзнавчих розвідок, спецкурси «Літературне краєзнавство у школі початковій» тощо) [9, С. 2155].

Особливо ефективним вважаємо використання інтерактивних і практико-орієнтованих форм навчання: моделювання фрагментів уроків, розроблення конспектів занять із використанням краєзнавчого матеріалу, створення дидактичних ресурсів (карток, презентацій, тематичних добірок текстів). Також для розвитку їхньої пізнавальної активності і професійної самостійності варто залучати студентів до укладання літературних карт регіону, підготовку повідомлень про письменників-краян тощо. Набуті знання та вміння студенти апробують під час педагогічної практики.

Не менш важливо залучати студентів до позааудиторної культурно-освітньої діяльності, що передбачає відвідування музеїв, літературних виставок, пам'ятних місць, пов'язаних із життям і творчістю письменників рідного краю, організацію зустрічей із сучасними митцями. Це забезпечує особистісне переживання культурного досвіду, поглиблює інтерес до літературної спадщини малої батьківщини, формує мотивацію до її популяризації в майбутній професійній діяльності.

У підготовці бакалаврів доцільно враховувати виховний потенціал літературно-краєзнавчого матеріалу, який сприяє патріотичному становленню особистості, формуванню відчуття приналежності до рідного краю, поваги до культурних традицій.

Студенти з інтересом відкривають для себе нові сторінки творчості письменників-поліщуків, які зробили вагомий внесок у розвиток української дитячої літератури: Олени Пчілки, Лесі Українки, Степана Васильченка, Максима Рильського, Всеволода Нестайка, Валерії Врублевської, Данила Окийченка, Ніни Комашні, Миколи Яненка, Лариси Письменної, Миколи Сингаївського, Вадима Крищенка, Марії Павленко, Василя Скуратівського, Марії Пономаренко, Валерія Шевчука, Марії Зіновчук, Світлани Штатської та інших. Здобувачі освіти поглиблюють знання про життєвий і творчий шлях митців, зокрема про періоди їхнього перебування на Житомирському Поліссі; ознайомлюються зі спогадами сучасників, а також із пам'ятками доби, що збереглися до нашого часу; відвідують зустрічі з новітніми авторами і т. ін.

Важливим чинником літературно-краєзнавчої роботи вважаємо вшанування видатних літераторів минулого й сучасності, чиє життя так чи інакше пов'язане з Житомирським державним університетом імені Івана Франка. Педагогічну працю в університеті поєднували з літературною відомі краєни: письменник, етнограф, фольклорист Василь Кравченко (1862-1945); поет, перекладач, педагог, композитор Борис Тен (Микола Хомичевський) (1897-1983); мовознавець, заслужений працівник освіти України, доктор філологічних наук, професор Микола Никончук (1937-2001); письменник, літературний критик, перекладач, лауреат Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка, кандидат філологічних наук, доцент Михайло Лецькін (1932-2025); письменник, композитор, бард-виконавець, почесний громадянин м. Житомир, заслужений працівник культури України, професор Володимир Шинкарук (1954-2014); поет,

ISSN 2786-4952 Online

народний артист Української РСР, художній керівник і головний диригент Поліського державного ансамблю пісні і танцю «Льонок», почесний громадянин м. Житомир, професор Іван Сльота (1937-2014). Героїчно захищає Україну від російських агресорів кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та зарубіжної літератури Леонід Закалюжний, письменник, переможець всеукраїнського літературного конкурсу «Напишіть про мене книжку» від видавництва «Фонтан казок» (2017 р.), член обласного літературного конкурсу «Літературна майстерня» (КПНЗ «Житомирський обласний центр НТТУМ»).

До скарбниці вітчизняної літератури ввійшли твори славетних випускників Житомирського державного університету імені Івана Франка: Данила Окийченка (Якова Вознюка) (1916-2001); Володимира Козака (Семибрата) (1930-1995); Євген Концевича (1935-2010); Валентина Грабовського (1937-2004); Ігоря Ліберди (1938-2012); Михайла Сича (Русича) (1941-2012); Бориса Остапенка (1943-1977); Валерія Нечипоренка (1955-2011); В'ячеслава Шнайдера (1956-2019). Сучасні читачі захоплюються книжками Григорія Кримчука (нар. у 1937 р.); Михайла Пасічника (нар. у 1953 р.); Володимира Даниленка (нар. у 1959 р.), Олени Сьомочкіної-Рижко (нар. у 1975 р.); Григорія Цимбалюка (нар. у 1957 р.) тощо.

Особливої уваги заслуговують такі прийоми роботи, як підготовка мікродосліджень про життя і творчість письменників, створення презентацій і буктрейлерів, укладання анотованих списків літератури для дитячого читання, а також розроблення сценаріїв позакласних заходів. Застосування зазначених прийомів забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь, сприяє розвитку творчого потенціалу студентів.

Популяризація творчості письменників-земляків здійснюється не лише на лекційних і практичних заняттях, а й у позааудиторній діяльності. Зокрема, на засіданнях проблемних груп та наукових гуртків обговорюються такі теми: «стежками письменників Житомирщини», «Літературна мапа рідного краю: імена й долі», «Сучасні автори Житомирщини для дітей: відкриваємо нові імена», «Творчість Олени Пчілки в контексті розвитку української дитячої літератури», «Казка у творчості Лесі Українки», «Михайло Коцюбинський і Житомир», «Всесвіт дитинства в поезії Максима Рильського», «Казковий світ Всеволода Нестайка», «Етнокультурний компонент у дитячих творах Василя Скуратівського», «Особливості художнього світу Марії Пономаренко», «Дитячі твори Валерія Шевчука», «Творчий доробок Миколи Яненка» тощо.

Літературно-краєзнавча робота здійснюється і в рамках різноманітних виховних заходів: літературна вікторина «стежками дитячої книги Житомирщини» (за творами Всеволода Нестайка, Миколи Яненка, Марії Пономаренко); брейн-ринг «Знавці дитячої літератури рідного краю» (питання на знання життєвого і творчого шляху Олени Пчілки та Лесі Українки); літературний квест «У пошуках героїв улюблених книжок» (завдання за мотивами творів Миколи Яненка); конкурс «Літературний ерудит Полісся» (командне змагання з

різномірними завданнями); креативний проєкт «Створи власну казку за мотивами творів Всеволода Нестайка»; літературна гра «Хто я?» (вгадування персонажів із дитячих творів); квест-екскурсія «Літературна мапа Житомирщини» (із залученням краєзнавчого матеріалу).

Однією з найефективніших форм організації літературно-краєзнавчої роботи є особисті зустрічі з письменниками Полісся, під час яких студенти отримують унікальну можливість зануритися в багатогранний і захопливий світ художнього слова. На таких заходах автори читають свої тексти, розповідають про себе, про історії написання творів. Такі зустрічі сприяють не лише глибшому осмисленню літератури рідного краю, а й формують емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва слова, активізують читацький інтерес і стимулюють професійне зростання майбутніх учителів.

Дієвим засобом формування інтересу до літературного краєзнавства є екскурсія. У Житомирі й області функціонують такі науково-дослідні й культурно-освітні заклади, присвячені видатним літераторам: Житомирський обласний літературний музей (Житомир); Літературно-меморіальний музей-садиба Максима Тадейовича Рильського (Романівка); Музей родини Косачів-Драгоманових (Звягель); Меморіальний музей Оноре де Бальзака (Верхівня); Музей Джозефа Конрада-Коженювського (м. Бердичів); Історичний музей імені Івана Огієнка (Брусилів). Унікальні експонати, присвячені життєвому і творчому шляху Валерія Шевчука, представлені в Житомирському обласному краєзнавчому музеї; Всеволода Нестайка та Джозефа Конрада – в музеї історії Бердичева; Шолома-Алейхема – в Музеї єврейства (м. Бердичів) тощо.

Екскурсії до літературно-меморіальних музеїв дають змогу студентам глибше пізнати життя і творчість письменників через загальну атмосферу та автентичні експонати, що посилює емоційне сприйняття літератури й розкриває її історико-культурний контекст.

І. Волинець слушно наголошує на потребі поглибленого вивчення літературного краєзнавства і в курсі зарубіжної літератури: не обмежуючись лише зв'язками письменників з окремими регіонами, а й комплексно досліджуючи їхнє перебування в Україні, тематику творчості та образну систему в загальноукраїнському контексті [10]. У цьому руслі на засіданнях проблемних груп учасники простежують, як мальовниче Полісся надихало класиків різних літератур – французької (Оноре де Бальзак), єврейської (Шолом-Алейхем), польської (Юзеф-Ігнацій Крашевський) та англійської (Джозеф Конрад).

Окрім відвідування музеїв студентам пропонується відеодобірка віртуальних екскурсій, підготовлену музейними працівниками (наприклад, у нашому регіоні віртуальні тури пропонують музей родини Косачів-Драгоманових у Звягелі та обласний літературний музей у Житомирі).

Таким чином, участь студентів у літературно-мистецьких заходах, безпосереднє спілкування з письменниками, відвідування музеїв та перегляд віртуальних екскурсій не лише збагачує світогляд майбутніх педагогів, а й

ISSN 2786-4952 Online

сприяє усвідомленню виховної цінності художнього слова, його ролі в освітньому процесі.

Висновки. Отже, літературне краєзнавство постає важливим елементом фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів. Систематичне залучення літературно-краєзнавчого матеріалу забезпечує розвиток національної свідомості здобувачів освіти, утвердження їхніх ціннісних орієнтацій, виховання поваги до історико-культурних традицій і духовних надбань свого народу. Воно сприяє формуванню патріотизму, громадянської відповідальності, усвідомленню власної причетності до культурного життя регіону та держави загалом. Водночас література рідного краю виконує важливу емоційно-виховну функцію, впливаючи на особистісний розвиток студентів, збагачуючи їхній внутрішній світ і формуючи естетичні смаки.

Не менш важливим є практичний аспект літературно-краєзнавчої підготовки. У процесі її опанування майбутні вчителі набувають умінь здійснювати науково обґрунтований добір художніх текстів із урахуванням вікових особливостей учнів, їхніх пізнавальних інтересів і освітніх потреб; аналізувати літературні твори з позицій сучасних методичних підходів. Вони вчаться інтегрувати твори письменників-земляків у структуру заняття, а також організовувати різноманітні форми позакласної роботи (літературні ігри, квести, творчі проекти, виховні заходи) з урахуванням регіонального компонента.

Таким чином, літературне краєзнавство не лише збагачує зміст підготовки майбутніх педагогів, а й формує їхню готовність до ефективної організації освітнього процесу в початковій школі, що сприятиме вихованню компетентного, національно свідомого та культурно розвиненого учня. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в розробці навчально-методичного забезпечення для практичної роботи студентів на заняттях з ОК «Дитяча література з основами культури і техніки мовлення» та «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі (українська мова та література)».

Література:

1. Шуляр В. Теоретико-методичні засади уроків літератури рідного краю. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2006. № 7. С. 21–24. URL: <https://ukrlit.net/article1/1944.html> (дата звернення: 06.04.2026).
2. Расевич Л. Літературне краєзнавство в естетико-ціннісній парадигмі епохи глобалізації. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 1(7). С. 208–221. DOI [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1\(7\)-208-221](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1(7)-208-221)
3. Лисенко А. В. Методика використання літературного краєзнавства в системі підвищення кваліфікації вчителів-словесників : автореферат дис. ... канд. педагог. наук : 13.00.02. «Теорія і методика навчання (українська література)». Київ, 2002. 21 с.
4. Перевознюк В. Вивчення літератури рідного краю на засадах педагогіки місця. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 80. Т. 2. С. 54–57. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.80.2.10>
5. Суржук Т. Б., Бісовецька Л. А., Костолович Т. В. Літературне краєзнавство Рівненщини в контексті відродження духовних цінностей в умовах сучасного освітнього

процесу. *Педагогічна Академія : наукові записки*. 2026. № 26. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/1767/1616> (дата звернення: 06.04.2026). DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18763407>

6. Овдійчук Л. Літературне краєзнавство у фаховій підготовці майбутніх учителів української мови та літератури : інтеграційний аспект. *Нова педагогічна думка*. 2021. Т. 105. № 1. С. 91–96. DOI: 10.37026/2520-6427-2021-105-1-91-96

7. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-55784> (дата звернення: 29.03.2026 р.).

8. Захарова В. Формування професійної компетентності студентів-філологів засобами літературного краєзнавства. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 2(86). С. 24–35. DOI 10.24139/2312-5993/2019.02/024-035

9. Кондур О., Прокопів Л. Концептуальні засади інтеграції літературного краєзнавства у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи. *Вісник науки та освіти*. 2026. № 2(44). С. 2144–2157. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/38534/38542> (дата звернення: 19.04.2026 р.). DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16354126>

10. Волинець І. М. Психолого-педагогічні засади вивчення старшокласниками літературного краєзнавства у курсі зарубіжної літератури. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2004. № 15. С. 62–64.

References:

1. Shuliar, V. (2006). Teoretyko-metodychni zasady urokiv literatury ridnoho kraiu [Theoretical and methodological principles of the lessons of the literature of the native region]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli – Ukrainian literature in secondary schools*, 7, 21–24. URL: <https://ukrlit.net/article1/1944.html> [in Ukrainian].

2. Rasevych, L. (2023). Literaturne kraieznavstvo v estetyko-tsinnisnii paradyhmi epokhy hlobalizatsii [Literary regional studies in the aesthetic and value paradigm of the era of globalization]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education*, 1(7), 208–221 [in Ukrainian].

3. Lysenko, A. V. (2002). Metodyka vykorystannia literaturnoho kraieznavstva v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii vchyteliv-slovesnykiv [The Methodology of the local literature Study Usage in the Qualification Improvement of the Teachers]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

4. Perevozniuk, V. (2022). Vyvchennia literatury ridnoho kraiu na zasadakh pedahohiky mistsia [Study of native land literature on the basis of Place-based Education]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and general academic schools*, 80, 2, 54–57 [in Ukrainian].

5. Surzhuk, T. B., Bisovetska, L. A., Kostolovych, T. V. (2026). Literaturne kraieznavstvo Rivnenshchyny v konteksti vidrodzhennia dukhovnykh tsinnosteï v umovakh suchasnoho osvitnoho protsesu [Literary regional studies of Rivne region in the context of the revival of spiritual values in the modern educational process]. *Pedahohichna Akademiia : naukovy zapysky – Pedagogical Academy: Scientific Notes*, 26. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/1767/1616> [in Ukrainian].

6. Ovdiiichuk, L. (2021). Literaturne kraieznavstvo u fakhovii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy ta literatury : intehratsiynyi aspekt [Literary local history in the professional training of future teachers of the Ukrainian language and literature : integration aspect]. *Nova pedahohichna dumka – New pedagogical thought*, 105, 1, 91–96 [in Ukrainian].

7. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of modern Ukraine]. URL: <https://esu.com.ua/article-55784> [in Ukrainian].

8. Zakharova, V. (2019). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti studentiv-filolohiv zasobamy literaturnoho kraieznavstva [Formation of professional competence of students-

ISSN 2786-4952 Online

philologists by means of literary country study]. *Pedahohichni nauky : teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences : theory, history, innovative technologies*, 2(86), 24–35 [in Ukrainian].

9. Kondur, O., Prokopiv, L. (2026). Kontseptualni zasady intehratsii literaturnoho kraieznavstva u profesiinu pidhotovku maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly [Conceptual basis for the integration of literary regional studies into the professional training of future primary school teacher]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education*, 2(44), 2144–2157. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/38534/38542> [in Ukrainian].

10. Volynets, I. M. (2004). Psykholoho-pedahohichni zasady vyvchennia starshoklasnykamy literaturnoho kraieznavstva u kursy zarubizhnoi literatury [Psychological and pedagogical principles of studying literary regional studies by high school students in the course of foreign literature]. *Visnyk Zhytomyrskoho pedahohichnoho universytetu – Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*, 15, 62–64 [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 26.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026